

**Anton Nepyталиuk, Doctor of Philosophy in Economics,
Senior Lecturer**

**Oksana Kulhanik, Candidate of Economic Sciences,
Associated Professor**

*Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics
Vinnytsia, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-242-5-37>

SOCIAL POLICY IN A DEVELOPMENT CONTEXT: DEMOGRAPHIC DIMENSION

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ: ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Композиція заходів соціальної політики на макро- та мезорівні детермінується демографічним профілем суспільства, при чому структурна динаміка останнього – в розрізі статево-вікових, освітньо-кваліфікаційних й інших параметрів – чинить вплив на траєкторію розвитку національних економік, формуючи потенціал росту і закладаючи імпліцитні обмеження. З другої половини ХХ століття загальною, незалежно від вихідного рівня розвитку країни, була обернена залежність між темпами росту реального ВВП і приростом населення [1]. Стійкий ріст працездатної страти мав би сприяти зниженню бідності і, теоретично, демографічній стійкості, однак у відповідному інтервалі він відмічався у країнах з найвищими фертильними коефіцієнтами і невисоким рівнем суспільного добробуту [2]. При вивченні репрезентативної вибірки розвинених і емерджентних економік відповідної статистично значимої стохастичної залежності нами виявлено не було [3–4]. Тому демографічна динаміка має бути не лише зафіксована, а й належним чином спрогнозована, повноцінно інтегрована до національної стратегії розвитку в контексті розробки блоку регуляторних, передусім фіскальних, заходів.

В 1991–2021 роках чисельність населення України скорочувалася, що пов'язувалося із негативними показниками природного і механічного руху [5]. 2022 рік характеризується безпрецедентним фактом зменшення чисельності наявного населення, що обумовлено найбільшою (після Другої світової війни) міграційною кризою в

Європі, яка заслуговує окремого дослідження. В даній роботі зосередимося на діалектиці демографічної динаміки та соціалістики за нормальних умов функціонування економіки.

Для забезпечення демографічної й економічної стійкості доцільним є поділ видатків (публічних і приватних) за продуктивним критерієм [6–7]. У сучасному дискурсі строга дефініція таких груп відсутня, віднесення ж безпосередніх витратних статей пропонуємо здійснювати на основі статистичного аналізу їх впливу на динаміку суспільного виробництва [8]. Властивості субституції / комплементарності факторів виробництва мають враховуватися при побудові продуктивної функції, що за умов сталої еластичності представлена у вигляді виразу 1:

$$y = f(pcs, g_{ps}, g_{us}) = \left[\alpha pcs^{-\zeta} + \beta g_{ps}^{-\zeta} + \gamma g_{us}^{-\zeta} \right]^{-1/\zeta}, \quad (1)$$

$\alpha \geq 0, \quad \beta \geq 0, \quad \gamma \geq 0, \quad \alpha + \beta + \gamma = 1, \quad \zeta \geq -1,$

де pcs – приватні капіталовкладення (*private capital stock*); g_{ps} – продуктивні публічні видатки (*productive government spending*); g_{us} – непродуктивні публічні видатки (*unproductive productive government spending*); α, β, γ – коефіцієнти еластичності виробництва за приватними капіталовкладеннями, публічними продуктивними та непродуктивними видатками; ζ – коефіцієнт, що відображає експоненціальний часовий тренд.

Задавши систему обмежень, за якої публічні видатки бездефіцитно фінансуються завдяки податковим надходженням $\tau(y)$, при чому ставка τ є фіксованою, у стратегічній перспективі бюджет – збалансованим, а структура оподаткування – нейтральною відносно рівня економічного розвитку, маємо тотожність 2:

$$\tau(y) = g_{ps} + g_{us}. \quad (2)$$

Якщо питома вага продуктивних публічних видатків у загальній структурі задана ϕ ($0 \leq \phi \leq 1$), справедливою є система (3):

$$\begin{cases} g_{ps} = \phi \tau(y), \\ g_{us} = (1 - \phi) \tau(y). \end{cases} \quad (3)$$

Виходячи з наведеного, продуктивними є ті компоненти публічних видатків, зростання питомої ваги яких акселерує людський розвиток. Компонент pcs розглядається виключно як продуктивний, оскільки в альтернативному випадку приватні капіталовкладення є недоцільними. При цьому має значення не лише результативність публічних видатків (коефіцієнти β і γ), а й вхідна композиційна

структура ресурсів. Оптимізація пропорції в контексті зростання продуктивніших публічних видатків ($\beta > \gamma$) може і не спричинити ріст виробництва й посилення демографічної стійкості, якщо питома вага φ вказаної групи виявиться недостатньою. Від спеціальної модифікації вікселіанської виробничої функції повернемося до загального вигляду моделі Кобба–Дугласа (4):

$$y = A L^{\delta} K^{1-\delta}, \quad (4)$$

де A – коефіцієнт технологічного устрою, що репрезентує сукупну факторну продуктивність (*total factor productivity*), $A > 0$; L – обсяг трудових затрат (*labor input*); K – обсяг затрат капіталу (*capital input*); δ – еластичність обсягу суспільного виробництва за обсягом затрат праці.

Коли відносні частки g_{ps} і g_{us} нижчі відповідних відносних β і γ еластичностей випуску продукції за ними, зміни структурної композиції на користь зростання питомої ваги g_{ps} акселерують стійкий довгостроковий розвиток. Вказані еластичності можуть набувати додатних значень (коли обидва компоненти комплементарні для приватних капіталовкладень); в такому разі перерозподіл видатків на користь g_{ps} також є базисною передумовою досягнення стану демографічної стійкості та економічного зростання. Додержання умови строгої нерівності $\beta > \gamma$ у довгостроковому періоді не гарантує стійкого економічного зростання, а принципового значення набуває логіка побудови соціально-демографічної стратегії.

Структурна оптимізація публічних і приватних видатків на користь їх продуктивної складової (з додержанням інституційних рестрикцій) може відбуватися без відчутного приросту загальної величини вказаних витрат. Необґрунтований ріст останньої здебільшого має контрверсійні наслідки для макроекономічної динаміки. Збільшення тотальних публічних видатків у разі фінансування виключно коштом податкових надходжень забезпечує економічне зростання та демографічну стійкість лише у випадку, коли сукупна продуктивність $\beta + \gamma$ буде вищою рівня оподаткування τ , необхідного для реалізації заходів відповідного регулювання [7].

Дієвість фіскального регулювання соціодемографічного розвитку може бути оцінена, виходячи зі ступеню досягнення цілей добробуту, оптимізації структури та обсягу сукупного споживання. Наявність негативного зв'язку між партикулярними компонентами публічних видатків, приватних капіталовкладень і темпами економічного зростання не є ультимативним критерієм включення даних компонентів до непродуктивних. Так, ймовірна негативна кореляція

темнів приросту реального ВВП на душу населення і освітніх видатків не посвідчує непродуктивність останніх, а вказує, що має бути вдосконалено відповідне інституційне забезпечення та врахований часовий лаг.

Таким чином політика соціальна політика розвитку має спиратися на модель оптимального фінансування людського капіталу за рахунок публічних і приватних ресурсів. З огляду на характер впливу сукупних витрат на динаміку соціодемографічних показників доцільною є детермінація категорії продуктивних видатків, збільшення вагового коефіцієнту яких у загальній структурі призводить до інтенсифікації темпів економічного зростання. Принципове значення зберігають особливі продуктивні публічні видатки, а також приватні самоінвестиції, що спрямовуються на розвиток інтелектуального капіталу. До їх складу відносяться видатки на освіту, охорону здоров'я, духовний і фізичний розвиток, фундаментальні та прикладні наукові розробки і дослідження.

Література:

1. Teixeira, A. A., & Queirós, A. S. Economic growth, human capital and structural change: A dynamic panel data analysis. *Research policy*. 2016. Vol. 45(8). P. 1636–1648.
2. Stiglitz, J., Ocampo, J. A., & Spiegel, S. *Stability with Growth: Macroeconomics, Liberalization and Development*. Oxford: Oxford University Press. 2006. 352 p.
3. Kozlovskiy, S., Pasichnyi, M., Lavrov, R., Ivaniuta, N., & Nepyaliuk, A. An Empirical Study of the Effects of Demographic Factors on Economic Growth in Advanced and Developing Countries. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 2020. Vol. 23(3). P. 45–67.
4. Pasichnyi, M., & Nepyaliuk, A. The Contributions of Demographic Factors to Economic Growth. *Problemy Ekorozwoju – Problems of Sustainable Development*. 2021. Vol. 16 (1). P. 219–229.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Pasichnyi, M. Empirical study of the fiscal policy impact on economic growth. *Problems and Perspectives in Management*, 2017. Vol. 15(3). P. 316–322.
7. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с.
8. Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. Convergence. *Journal of political Economy*, 1992. Vol. 100(2). P. 223–251.
9. Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. *Economic growth* (2nd ed.). Massachusetts : MIT Press. 2003, 672 p.